

Viktor Orban ne potrebuje več parlamenta

Pristop, ki ga pod pretvezo zaščite javnega zdravja ubira madžarski premier Viktor Orban, poznajo vsi avtokrati in diktatorji tega sveta. Vladanje z dekreti mimo parlamenta, z izrednimi razmerami, ki niso časovno opredeljene, je nova zamisel madžarskega premierja.

V času koronakrize so številne vlade zaradi zaježitve širjenja virusa omejile državljanske svoboščine; ukrepe pa so praviloma časovno opredelile. Madžarski premier Viktor Orban gre še korak dlje. V parlamentarni postopek je vložil zakon, ki bi mu podelil široka pooblastila. Vladal bi lahko brez nadzora parlamenta.

Pandemijo koronavirusa Orban izkorišča za utrditev oblasti, so si enotni kritiki in nevladne organizacije. Dobil bi namreč neomejeno moč v državi. Za zakon o prenosu pooblastil na vlado v ponedeljek v parlamentu sicer ni dobil potrebne štiripetinske podpore, a je bil povsem jasen: zakon bo ponovno predložil parlamentu že naslednji teden. Takrat bo zanj potreboval le še dvotretjinsko podporo, ki pa jo njegov Fidesz premore.

Izredne razmere brez konca?

»Ko bo zakon sprejet, in to je le še vprašanje časa, bosta Orban in vlada dobila bianco menico za vladanje z dekreti. To pomeni, da bodo vsi zakoni potisnjeni na stran, nove pa bodo sprejemali brez parlamentarnega nadzora. Vlada bi dobila neomejeno moč za neomejen čas,« je za Dnevnik povedala Lydia Gall, raziskovalka mednarodne organizacije Human Rights Watch.

Zakonodaja daje Orbanu možnost prostega vladanja z dekreti, suspendiranja zakonov in sprejemanja dodatnih izrednih ukrepov z dekreti. Parlament bi premier zgolj še obveščal o svojem početju. Zakonodajna veja oblasti ne bi imela več možnosti nadzora vlade.

»Gre za nevarno zamisel vlade, ki bi skoncentrirala vso moč v izvršni veji oblasti. In to brez jamstva, da bodo izredne razmere po koncu krize preklicane. To je še en korak proti zelo avtoritarnemu režimu. Ne vemo, kakšne zakone bo vlada v tem času sprejemala,« je za Dnevnik ocenil Istvan Hegedus, predsednik nevladne organizacije Hungarian Europe Society. Gallova dodaja, da so bili mehanizmi nadzora nad vlado že v preteklih letih nenehna tarča napadov. »Zdaj bodo ti mehanizmi pod pretvezo zaščite pred koronavirusom še bolj prazni. Gre za največje prisvajanje oblasti doslej.«

Hegedus: Stigmatizira se vsakogar, ki ni zanje

Velika nevarnost nove zakonodaje je tudi, da izrednih razmer ne bi odpravil parlament z resolucijo, kot je predvideno po sedanji zakonodaji. Zakon o prenosu pooblastil bi namreč postal krovni zakon, ki bi ga morali poslanci odpraviti z novim zakonom in potrebno dvotretjinsko večino. Poleg tega zakon predvideva, da v izrednih razmerah volitev ne bo. Po veljavni ustavi se izredne razmere po koncu krize prekličejo. Po novem bi bila presoja o tem v rokah premierja, opozarjajo kritiki.

Naš sogovornik Istvan Hegedus je leta 1989 sodeloval v civilnodružbenih aktivnostih prehoda iz totalitarnega madžarskega režima v demokracijo. Od slednje je pod Orbanom ostalo bore malo. Še zadnji drobcji izginjajo v koronakrizi. »Vlada na Madžarskem je v zadnjih letih sistematično razgrajevala demokracijo. Opozicija in vsi, ki Orbana ne podpirajo, so do vlade zelo sumničavi. Zaupanje v politični sistem se je skrhalo, ker vlada stigmatizira vsakogar, ki se z njimi ne strinja. Nihče ne verjame, da bo zakon služil zgolj obvladovanju izrednih razmer v krizi. Tudi zato ne, ker je na ulice Budimpešte pripeljala vojake in celotno krizo upravlja kot vojaško operacijo. Dva od treh govorcev na novinarskih konferencah sta iz policijskih vrst. Gre torej za neke vrste operacijo javnega reda in miru.«

Komisija bi se morala hitreje odzvati

Evropska komisija osnutka nove madžarske zakonodaje doslej ni hotela komentirati. Na splošno so dejali le, da morajo biti vsi ukrepi za zaježitev virusa proporcionalni ter skladni z mednarodnimi

in evropskimi obvezami članic EU glede človekovih pravic. Biti morajo tudi časovno omejeni. Hegedus nad odzivom komisije ni presenečen. Vselej, kadar je Orban sprejemal sporne zakone, je komisija najprej poiskala pravniški nasvet, se posvetovala z državami članicami in nato še z madžarsko vlado. »Toda zdaj nimamo časa za to. Evropske institucije bi se morale odzvati hitreje in obsoditi dogajanje na Madžarskem. Ko preteče nekaj časa in Orbanove ideje postanejo fait accompli (izvršeno dejstvo, op.a.), se je težje odzvati,« razlaga Hegedus.

Zaskrbljena je tudi Gallova. Dogajanje na Madžarskem po njeni oceni predstavlja nevaren precedens za druge države članice EU, ki bi prišle na idejo, da bi zaobšle parlamentarni in sodni nadzor nad vladami. »Ključen je hiter odziv evropskih institucij. Evropska komisija bi morala uporabiti vsa orodja, ki so ji razpolago, da prepreči državam članicam, da z zakoni spodkopavajo temeljna načela EU glede demokracije in vladavine prava.«

V Evropski ljudski stranki morajo končno priti do spoznanja, da njihova stranka in Orban ne gresta skupaj, ne glede na to, kako izkorišča to krizo na pravnem in političnem področju.

Istvan Hegedus, predsednik nevladne organizacije Hungarian Europe Society
Mehanizmi nadzora nad madžarsko vlado so bili že v preteklih letih tarča napadov. Zdaj bodo pod pretvezo zaščite pred koronavirusom še bolj prazni. Gre za največje prisvajanje oblasti doslej.

Lydia Gall, raziskovalka organizacije Human Rights Watch

Kdor bo »ščuval javnost«, bo končal v zaporu

Predlog zakona predvideva dve novi kaznivi dejanji, ki bosta vključeni v kazenski zakonik in bosta ostali tudi po prenehanju izrednih razmer. Predlog predvideva do pet let zavora za vsakogar, ki razširja napačne informacije proti »uspešnemu obvarovanju« javnosti ali ščuva javnost. Kim Lane Scheppele, profesorica sociologije in mednarodnih odnosov na univerzi Princeton, ocenjuje, da prepoved širjenja napačnih informacij v krizi deluje razumno. A kot je zapisala na blogu Hungarian Spectrum, se zaradi Orbanove predzgodovine odnosa do svobode medijev poraja vtis, da je zakon namenjen pokončanju še zadnjih ostankov neodvisnih medijev na Madžarskem. Do pet let zavora čaka tudi vsakogar, ki bi kršil obvezno karanteno oziroma izolacijo; če bi zaradi posledic kršenja karantene kdo umrl, pa bi moral storilec v zapor za osem let. Kot opozarja Scheppelejeva, je ta del zakona napisan tako na široko, da lahko vlada poljubno določa kršitelje karantene.